HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

קניגיא עם לויתן שנאמר א)[1] התמשוך לויתן בחכה ובחבל תשקיע לשונו ואלמלא הקב״ה עוזרו אין יכול לו שנאמר [2] העושו יגש חרבו כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה שנאמר [3] ירתיח כסיר מצולה ואלמלא מכניס ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו שנאמר [3] ים ישים כמרקחה ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים שנאמר [4] אחריו יאיר נתיב אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה שנאמר [4] יחשוב תהום לשיבה ב) ואין שיבה פחותה משבעים אמר רבה א״ר יוחנן עתיד הקב״ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנאמר [5] יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר [6] ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר [7] היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר [5] יחצוהו בין כנענים ואין ג) כנענים אלא תגרים שנאמר [8] כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא [9] אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א״ר יוחנן עתיד הקב״ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן שנא׳ [10] התמלא (א) בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו (ב) צלצל שנאמר [10] ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר [11] וענקים לגרגרותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר [12] ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקב״ה על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר [13] והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך: [14] ושמתי כדכד שמשותיך א״ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיע גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקב״ה להוי כדין וכדין: [14] ושעריך לאבני אקדח כי הא ד) דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקב״ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל׳ על ל׳ וחקוק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתיד הקב״ה להעמידן בשערי ירושלים אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי אמר לו ריקא אלמלא ה) (לא) ראית לא האמנת מלגלג על דברי חכמים אתה ו) נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות מיתיבי [15] ואולך אתכם קוממיות רבי מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו שנאמר [16] אשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם בנותינו כזוית מחוטבות תבנית היכל כי קאמר ר׳ יוחנן לכווי דבי זיקא ואמר רבה א״ר יוחנן עתיד הקב״ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר [17] וברא ה׳ על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו עשן בחופה למה אמר רבי חנינא שכל מי שעיניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא ואש בחופה למה אמר רבי חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו אוי לה לאותה כלימה אוי לה לאותה בושה כיוצא בדבר אתה אומר [18] ונתתה מהודך עליו ולא כל הודך זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה אמר רבי חמא ז) (בר) חנינא עשר חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן שנאמר [19] בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה וגו׳ מר זוטרא אמר אחת עשרה שנאמר כל אבן יקרה אמר רבי יוחנן וגרוע שבכולן זהב דקא חשיב ליה לבסוף מאי [19] מלאכת תופיך ונקביך בך אמר רב יהודה אמר רב אמר לו הקדוש ברוך הוא לחירם מלך צור בך נסתכלתי ובראתי נקבים נקבים באדם ואיכא דאמרי הכי קאמר בך נסתכלתי

וקנסתי

קניגיא. צידת חיות בקשת ורומח. כל מיני צידה קרוי כן וכן בשחיטת חולין (דף ס:) וכי משה רבינו קניגי או בליסטרי היה: **התמשוך כו׳.** וכי אתה יכול לעשות קניגיא עם לויתן. מכלל דעתידה [לקניגיא]: **העושו יגש חרבו.** בבהמות כתיב באיוב. וה״ה עם לויתן: **מפני ריחו.** שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה יוצא ריח קשה: **כמרקחה.** כבשמים כמו רוקח מרקחת (שמות ל) מתוך שהכניס ראשו לגן עדן: **תלמים תלמים.** שנראים חפירות עמוקות בים כתלמים של מחרישה: **אחריו.** כששטה יאיר נתיב הים: **אינו חוזר לאיתנו.** מרוב המים שחסרו: **סוכה.** היינו מלמעלה גג ולארבע דפנות מארבע רוחות. צל היינו סיכוך בלא מחיצות: **ותקשרנו.** היינו דבר מועט שקושרו לתלות בצוארו כמין קמיע: **שמשותיך.** חומותיך: **פליגי בה.** באבנים של חומות ירושלים ממה יהיו אלו אבנים שעתידים להיות: **כדין וכדין.** כדברי זה וכדברי זה והיינו כדכוד משהם וישפה תבנה. ואע״פ שמקרא זה קדם לבני ר׳ חייא טובא יש לומר שכך נתנבא ישעיה שכדברי כל המפרשים עתידה להבנות: ח) **וחוקק עשר.** של רוחב ברום עשרים. והיינו אקדח לשון קודח שחוקק בהם ומשמע נמי אבן טובה שמאירה כאש קודחת כמו קודחי אש (ישעיה נ): **אקדח.** קרבונקל״א בלע״ז ובתרגום יונתן אבני גומרא: **כביעתא דצוציתא.** ביצת עוף קטן ששמו תצי״ל: **קוממיות.** שתי קומות. שני ממי״ן דריש: **כשתי קומות של אדם הראשון.** שמיעטו עד ק׳ אמה במסכת חגיגה (דף יב.): **ההיכל.** של בית שני שהיה רום מאה אמה ולפי קומתן ט) צריך שערים גבוהים. וקשיא לר׳ יוחנן דאמר רום עשרים: **לכווי דבי זיקא.** לחלונות העשויין לאויר והיינו שעריך דקרא חלונות החומה: **ענן יומם.** אחד ועשן ב׳ ונוגה ג׳ אש ד׳ להבה ה׳ כי על כל כבוד ו׳ חופה ז׳. ול״נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדמפרש׳ בסמוך אתא: **שעיניו צרות.** שלא להנותו מנכסיו: **נכוה.** חופתו של קטן מחופתו של חבירו הגדול ממנו: **שבאותו הדור.** שראו משה ויהושע: **אוי לה לאותה בושה.** שבזמן מועט נתמעט הכבוד כל כך שהרי יהושע היה נביא ומלך כמשה ולא יכול להגיע לכבודו: **בעדן גן אלהים היית.** בחירם מלך צור כתיב. וכי סבור אתה להיות כאדם הראשון שהיה בגן עדן והיו לו כל החופות הללו אודם פטדה וגו׳ עד זהב הרי עשר. אבל כל אבן יקרה לא חשיב דכולל ואח״כ מפרש מאי כל אבן יקרה דאמרן אודם פטדה וגו׳: **וזהב א״ר יוחנן וגרוע שבכולן זהב [וכו׳.** וזהב אקרא קא מהדר לפרושי גרוע שבכולן זהב] מכלל דחשובין יותר מלאי: **בך נסתכלתי.** כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ולעשות עצמך אלוה ובראתי באדם נקבים שמוציאין ריעי תוף חלול הוא ומנוקב ביום הבראך כוננו ביום שנתתי אל לבי שאתה נברא בו ביום כוננו הנקבים באדם:

פליגי בה תרי מלאכי ברקיע. ואליהו אמר להן כדאמר פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) לאו אליהו אמרינהו: **חד אמר** ישפה וחד אמר שהם ואמר הקב״ה כדין וכדין. ר״ת ל״ג לה ולית דגרסי ומפרשי דקאי אכתוב דלעיל הנני מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים פירוש כדין וכדין היינו פוך וספיר דלעיל יהיו שמשותיך וכן מוכח בפסיקתא דמפרש מאי כדכד רבי אבא אמר כדין וכדין והתם לא איירי לא מלאכי ולא אמוראי אלא ודאי קאי אפוך וספיר כדכתיב לעיל:

טפף

מסורת הש״ס

א) [בקרא אית׳ תמשוך], ב) [אבות סוף פ״ה], ג) [עי׳ פסחים נ.], ד) סנהדרין ק., ה) [עי׳ תוס׳ מגילה כח.], ו) סנהדרין ק. ע״ש ברכות נח. שבת לד., ז) [נ״ל ברבי], ח) [נ״ל אחר ד״ה אקדח], ט) בס״א נוסף: של ישראל,

◆

תורה אור השלם

1 תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ:
איוב מ כה

2 הוּא רֵאשִׁית דַּרְכֵי אֵל הָעֹשׂוֹ יַגֵּשׁ חַרְבּוֹ:
איוב מ יט

3 יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה יָם יָשִׂים כַּמֶּרְקָחָה:
איוב מא כג

4 אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה:
איוב מא כד

5 יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים יֶחֱצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים: איוב מ ל

6 וַיִּכְרֶה לָהֶם כֵּרָה גְדוֹלָה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם וְלֹא יָסְפוּ עוֹד גְּדוּדֵי אֲרָם לָבוֹא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
מלכים ב ו כג

7 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי:
שיר השירים ח יג

8 כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב: הושע יב ח

9 מִי יָעַץ זֹאת עַל צֹר הַמַּעֲטִירָה אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים כִּנְעָנֶיהָ נִכְבַּדֵּי אָרֶץ: ישעיהו כג ח

10 הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ:
איוב מ לא

11 כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ:
משלי א ט

12 הַתְשַׂחֶק בּוֹ כַּצִּפּוֹר וְתִקְשְׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ:
איוב מ כט

13 וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ:
ישעיהו ס ג

14 וְשַׂמְתִּי כַּדְכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל גְּבוּלֵךְ לְאַבְנֵי חֵפֶץ:
ישעיהו נד יב

15 אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת:
ויקרא כו יג

16 אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל: תהלים קמד יב

17 וּבָרָא יְיָ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאֶהָ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה: ישעיהו ד ה

18 וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר כז כ

19 בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה מְסֻכָתֶךָ אֹדֶם פִּטְדָה וְיָהֲלֹם תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה סַפִּיר נֹפֶךְ וּבָרְקַת וְזָהָב מְלֶאכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ בָּךְ בְּיוֹם הִבָּרַאֲךָ כּוֹנָנוּ:
יחזקאל כח יג

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ התמלא בשוכות וכו׳: (ב) שם לא זכה עושין לו צל שנאמר:

◆

לעזי רש״י

קרבונקל״א. אקדח (אבן יקרה).

מוסף רש״י

כדכד. אבן טובה וכך שמה, **שמשותיך.** חלונות שהשמש זורח בהם, כמו (תהלים פד) שמש ומגן היינו שמש ממש (סנהדרין ק.) או: לשון חומה (סוטה י.). **לאבני אקדח.** שהקב״ה חוקקן כשמקדח עד שחוקק בהם עשר ברום עשרים (סנהדרין ק.). **גל של עצמות.** שמת, דאדם שמת נעשה גל של עצמות (שם) או: כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה (שבת לד.).

◆

רבינו גרשום

קניגא. מלחמה: שנאמר התמשוך לויתן בחכה. כלומר כך אמר לו הקב״ה לאיוב וכי אתה יכול למשוך לויתן בחכה: ובחבל תשקיע לשונו. כמו שעשה ע״י מלאכי: כמרקחה. דבר שמריח: עושה תלמים בים. כשהוא שותה מכאן התלם גדול מצד אחר שאינו שותה: שנאמר ואחריו יאיר נתיב. כלומר נראה נתיב של ים שהוא שותה: צלצל. צל מעל ראשן: עושין לו קמיע. דבר הנקשר ותלוי על צואר: אמר להן הקב״ה כדין וכדין. להכי איקרי כדכד כלומר כדברי זה וזה משוהם וישפה יהיו מתוקנים: וחוקק בהן עשר של רוחב ברום עשרים. כדי שיכנסו ויצאו באותה חקיקה כמו שעושין בפתח והכי משמע ליה עכשיו: כביעתא דצילצלא. כביצה של עוף [קטן] (שדומה לימה): קוממיות כשתי קומות. כשתי קומות של אדם הראשון שמיעטו הקב״ה עד מאה אמה. אלמא דכנגד קומתן צריך להם פתח שיצאו ויכנסו בזקיפה וקשיא לר׳ יוחנן דאמר לעיל חקק בהן עשר ברום עשרים ותו לא. ומשני כי אמר ר׳ יוחנן ברום עשרים לכווי דבי זיקא. כלומר לחלונות קאמר שתהא הרוח מנשבת בהן: ענן יומם א׳ ועשן ב׳ ונגה ג׳ אש ד׳ להבה ה׳ כי על כל כבוד ו׳ חופה ז׳: אוי לה לאותה בושה. שיהיה לו לאותו הנגרע מחבירו שלפי שחטא ילקה: אוי לה לאותה בושה. שנגרע יהושע ממשה: אודם א׳ פטדה ב׳ ויהלום ג׳ תרשיש ד׳ שהם ה׳ וישפה ו׳ ספיר ז׳ נפך ח׳ וברקת ט׳ וזהב י׳: בך נסתכלתי. כשבראתי עולמי שאתה עתיד למרוד ועושה עצמך אלוה. ובראתי באדם נקבים נקבים. שמוציא רעי.